CUNOAȘTEREA ȘTIINȚIFICĂ

ISSN 2821 – 8086, ISSN – L 2821 – 8086, Volumul 4, Numărul 2, Iunie 2025

Studiu asupra înzestrării forțelor armate aflate sub comanda lui Avram Iancu în perioada 1848-1849

-unele elemente inovative introduse de Avram Iancu şi influenţa acestora asupra evoluţiei ulterioare a înzestrării forţelor armate române-

Lucian Ștefan COZMA, Daniela Georgiana GOLEA

Cozma, Lucian Ștefan; Golea, Daniela Georgiana (2025), Studiu asupra înzestrării forțelor armate aflate sub comanda lui Avram Iancu în perioada 1848-1849, *Cunoașterea Științifică*, **4**:2, pag. 71-93, DOI: 10.58679/CS75244, https://www.cunoasterea.ro/studiu-asupra-inzestrarii-fortelor-armate-aflate-sub-comanda-lui-avram-iancu-in-perioada-1848-1849/

Publicat online: 11.04.2025

© 2025 Lucian Ștefan COZMA, Daniela Georgiana GOLEA. Responsabilitatea conținutului, interpretărilor și opiniilor exprimate revine exclusiv autorilor.

Studiu asupra înzestrării forțelor armate aflate sub comanda lui Avram Iancu în perioada 1848-1849

-unele elemente inovative introduse de Avram Iancu şi influenţa acestora asupra evoluţiei ulterioare a înzestrării forţelor armate române-

Lucian Ștefan COZMA[1], Daniela Georgiana GOLEA[2]
lucian.stefan@yahoo.fr, kolerdaniela@yahoo.com

Study on the Endowment of the Armed Forces under the Command of Avram Iancu in the Period 1848-1849

- some innovative elements introduced by Avram Iancu and their influence on the subsequent evolution of the endowment of the Romanian armed forces-

Abstract

In the history of Romania, Avram Iancu occupies an important role both by what he did in his capacity as leader of the Moti, and by what he symbolizes regarding the struggle to liberate the Romanians and achieve a sovereign state. At the same time, Avram Iancu still holds an important role in the wider context of relations between Romanians and Hungarians in Transylvania, just as the historical role of Janos Kossuth remained in force in Hungarian collective memory and consciousness. The present work mainly focuses on the creation by Avram Iancu of practically the first local combatant army in modern history. Before the historical moment of 1848, there had also been an attempt to create an army by Tudor Vladimirescu, but without success in the end. The armed forces created by the Phanariot lordships did not have a combat role, but were only some local forces with a police purpose and guarding the ruler. The Army of the Moths was a fighting force in its own right, and indeed one that caused great problems for the Hungarian army. The present paper seeks to determine the manner in which the Transylvanian army was organized and equipped, as well as the influence it had on the subsequent evolution of the Romanian military system.
Keywords: Avram Iancu, army, armed forces, Transylvania, Moților Army

Rezumat

În istoria României, Avram Iancu ocupă un rol important atât prin ceea ce a făcut el în calitatea sa de conducător al moților, cât și prin ceea ce simbolizează în privința luptei de eliberare a românilor și realizare a unui stat suveran. Totodată, Avram Iancu deține încă un rol important în contextul mai larg al relațiilor dintre românii și maghiarii din Transilvania, tot astfel cum rolul istoric al lui Janos Kossuth a rămas în vigoare în memoria și conștiința colectivă maghiară. Lucrarea de față reține mai ales aspectul creării de către Avram Iancu practic a primei armate locale combatante din istoria modernă. Înainte de momentul istoric 1848, mai existase și încercarea de realizare a unei armate de

[1] Doctor în Științe Militare (Universitatea Națională de Apărare), fizician (Universitatea București)
[2] Doctorand în securitate/relații internaționale (Universitatea din Ruse), economistă (Academia de Studii Economice, București)

către Tudor Vladimirescu, dar fără succes în final. Forțele armate realizate de către domniile fanariote nu aveau rol combatant, ci erau doar niște forțe locale cu destinație polițienească și de pază a domnitorului. Armata Moților a fost o forță combatantă propriu-zisă și chiar una care a generat mari probleme armatei maghiare. Lucrarea de față caută să determine maniera în care a fost organizată și echipată armata transilvăneană, precum și influența pe care aceasta a avut-o în evoluția ulterioară a sistemului militar românesc.
Cuvinte cheie: România, Avram Iancu, armata, forțele armate, Transilvania, Armata Moților

CUNOAȘTEREA ȘTIINȚIFICĂ, Volumul 4, Numărul 2, Iunie 2025, pp. 71-93
ISSN 2821 – 8086, ISSN – L 2821 – 8086, DOI: 10.58679/CS75244
URL: https://www.cunoasterea.ro/studiu-asupra-inzestrarii-fortelor-armate-aflate-sub-comanda-lui-avram-iancu-in-perioada-1848-1849/
© 2025 Lucian Ștefan COZMA, Daniela Georgiana GOLEA. Responsabilitatea conținutului, interpretărilor și opiniilor exprimate revine exclusiv autorilor.

Motto: „*Viața lui în totalitatea ei va rămâne o oglindă sinceră a vieții noastre naționale*”.
Din *Necrologul lui Avram Iancu* publicat în „Telegraful român”, 1872.

Introducere

La ora actuală personalitatea lui Avram Iancu stârnește încă în Transilvania reacții marcate de profunde emoții și trăiri afective de nivel colectiv care s-au perpetuat peste secole deopotrivă în comunitatea română și cea maghiară. Pentru români, Avram Iancu este alături de fratele bunicului său, vestitul Horea, un erou al națiunii române și unul dintre cei mai importanți luptători pentru eliberarea din sclavie (iobăgie) a românilor din Transilvania.

În acest fel, Avram Iancu este subiectul unor profunde sentimente de respect și iubire din partea românilor, în special a moților. Pentru unguri, Avram Iancu este cel care a produs eșecul Revoluției maghiare din 1848 fiind subiectul urii colective și ținta unor etichetări dintre cele mai defăimătoare și dezonorante. De mai bine de 175 de ani (cât au trecut din 1849) evenimentele din timpul războiului româno-maghiar din Transilvania (între 1848-1849) sunt intens discutate și dezbătute deopotrivă de comunitatea română și cea maghiară, fără ca vreo clipă aceste două comunități să fi putut ajunge la un consens.

De regulă, scenariul propus și susținut de comunitatea maghiară este unul partizan, în favoarea menținerii românilor în regim de ocupație străină și menținerii iobăgiei/sclaviei asupra comunității românești. Niciodată majorității românești nu i s- au recunoscut drepturile, nici măcar cele elementare și cu atât mai puțin dreptul de autodeterminare pe care dintotdeauna l-au pretins toate popoarele lumii. Noțiunea aceasta (autodeterminare[1]) aparent este de factură recentă (introdusă în 1945 în Carta ONU) dar în realitate ea își are rădăcinile adânci în istorie, mai ales în istoria Europei.

Narativul maghiar a fost dintotdeauna bazat pe situația geopolitică existentă în Europa în perioada 1867-1919, când exista Imperiul Austro-Ungar și Transilvania era cedată de austrieci maghiarilor astfel încât aceștia din urmă să dispună de controlul total al regiunii, nerecunoscând niciun drept majorității române.

Maghiarii nu au acceptat niciodată (și unii dintre ei își mențin această atitudine chiar și în momentul de față) să înțeleagă ori să admită că situația controlului absolutist asupra unor regiuni care aparțin altor neamuri (români, slovaci, sârbi, sloveni, croați) și pe care ei o denumesc „Ungaria Mare” nu putea fi întâlnită decât în contextul existenței Imperiul Habsburgic sau mai târziu, a Imperiului Austriac.

Acest imperiu stăpânea o serie de țări și popoare (Slavonia, Croația, Slovacia, Cehia, Transilvania, Lombardia, Bucovina, o parte din nordul Serbiei) iar Ungariei (de religie catolică) i s-a oferit de către Coroana Imperială Austriacă dreptul de a administra și mai târziu (după 1867) controlul deplin al unor teritorii locuite de popoarele ortodoxe și capacitatea deplină de asuprire a acestor popoare.

Acest context istoric (al existenței Imperiul Habsburgic/Austriac) a condus la nașterea și menținerea iluziei maghiare privind așa-zisa Ungarie Mare: un teritoriu care să fie controlat absolut de maghiari din toate punctele de vedere, dar care conține mari teritorii locuite de alte popoare și care de fapt aparțin altor țări decât Ungaria: o parte din România (respectiv,

Transilvania, dar și Banatul), o parte din Slavonia, o bucată din Slovacia, o parte din nordul Croației, o parte din Serbia etc.

În memoria colectivă maghiară au rămas bine întipăriți cei 52 de ani (între 1867 și 1919) de control absolut pe care Regatul Ungariei l-a avut asupra tuturor acestor regiuni aparținând altor țări și locuite majoritar de alte popoare. Au fost și sunt atât de mândri de dominația imperială austro-ungară din acei ani încât nici până în momentul de față o parte din maghiari este incapabilă să înțeleagă că acel gen de dominație imperială a dispărut, că nu mai există Imperiul Habsburgic/Austriac și că, în consecință ei nu pot avea în mod rezonabil niciun fel de pretenții asupra teritoriilor altor țări, odinioară asuprite de Imperiul Habsburgic/Austriac.

În ceea ce-l privește pe Avram Iancu, acesta nu a luptat pentru ocuparea unor țări străine și asuprirea altor popoare de către români, ci pentru eliberarea românilor de sub regimul de ocupație străină și de sclavie/iobăgie.

Lucrarea de față nu se va opri însă asupra rolului istoric al lui Avram Iancu și al evenimentelor în care acesta a fost implicat, ci asupra importanței pe care armata lui Avram Iancu, așa-numita Armată a Moților a avut-o în cadrul formării și dezvoltării Forțelor Armate române în cadrul istoriei moderne, mai ales asupra Războiului de Independență[2] care a avut loc doar 28 de ani mai târziu.

1. Situația forțelor armate române înainte de 1848

Perioada istorică anterioară Revoluției din 1848 a fost una de intense transformări, nu doar în țările române dar în general în Europa și chiar în întreaga lume: încă de la finele sec. XVIII porniseră mișcările revoluționare (burgheze) care au condus la producerea unor modificări importante pe harta lumii și clătinarea puterii imperiale, indiferent despre care din imperii ar fi fost vorba.

Marile schimbări au început cu răscoalele de la finele sec. XVII dintre care s-a remarcat mai ales Răscoala lui Hmelnițki [3] din 1657 și războiul de supremație purtat de Racockzi[4] între

anii 1703 și 1711. În 1784 avea să se producă Răscoala Țărănească a lui Horea, Cloșca și Crișan[5]. Ulterior, în 1789 avea să se producă importantul eveniment al izbucnirii Revoluției Franceze, care avea să genereze puternice și lungi reverberații care au influențat întreg secolul XIX.

Fig. 1 După modelul Uhlanilor austrieci, un lăncier din Soroca în prima jumătate a sec. XIX, potrivit unui desen de Gh. Asachi[6]. Se observă prezența flintei (sau muschetă ?), a pistoalelor cu cremene și a săbiei, pe lângă lancea cu flamură. Aspectul general al echipamentului amintește de acela al armatei lui Tudor Vladimirescu, în perioada 1820-1821.

Chiar și țările române au fost influențate de evenimentele din Europa occidentală astfel încât încă din primii ani ai sec. XIX s-au remarcat tendințele de schimbare chiar și în contextul regimurilor fanariote. Într-un astfel de context s-au dezvoltat și forțele armate, cu toate că regimurile fanariote în general s-au opus vehement realizării unor forțe armate autohtone[7].

Fig. 2 Soldat (nefer) din Țara Românească la începutul sec. XIX, așa cum apare într-o pictură de la Mânăstirea Urșani[8].

În ciuda acestor aspecte negative, chiar și regimurile fanariote aflate sub protecție otomană au simțit nevoie de securitate. Din păcate, în făurirea acestei securități tradiţia militară românească din perioada medievală nu a jucat decât un rol neînsemnat, căci în funcţie de deciziile și de circumstanţele regimului fanariot formarea sistemul militar local a avut la bază experiența și specificul seimenilor (mercenarilor) cea mai puternică influență fiind cea otomană. Modelul militar otoman alături de alte influențe balcanice au însemnat baza de formare a micilor forțe militare din cele două țări române. În Transilvania, forțele armate locale au fost de la bun început sub controlul maghiarilor și germanilor, prezența românească fiind în general foarte redusă.

De altfel, modelul armatei profesioniste de seimeni occidentali (în special valoni, francezi, italieni și germani) a fost pornit chiar de celebrul domnitor Mihai Viteazul. Țările române fanariote angajau masiv mercenari, mulți din ei fiind de proveniență balcanică. Din forțele armate fanariote făceau parte în special seimenii, mercenari care se ocupau mai ales de paza curții domnești. Arnăuţii au jucat de asemenea un rol important în acea epocă. Ceauşii,

care erau niște funcționari de nivel mediu de la curtea otomană și aflați mai ales în sistemul judiciar al vremii, dar și cu funcții de curierat diplomatic sau militar. Bostangiii care se ocupau de paza grădinii palatului domnesc și altor clădiri oficiale. Neferii care erau soldați în armata turcă, dar termenul a fost rapid împrumutat și de o parte din militarii fanarioți ai țărilor române. Panţirii/pancernii care erau militarii dotați cu armură/zale, destul de rar întâlniți în sec. XVIII și XIX în țările române[9]. Plăieșii care erau grupări de militari ce acționau mai ales în zonele montane. Călărașii care erau militarii ce acționau preponderent călare. Pe lângă categoriile de militari sus-amintite mai erau și diversele corpuri de gardă care se diferențiau între ele prin armamentul și echipamentul specific. Astfel, erau ciohodarii care constituiau garda de corp cea mai apropiată (fizic) de domnitorul fanariot și totodată persoane care asigurau protocolul acestuia. Satâraşii/satârgiii, care erau un corp de gardă și de intervenție rapidă în caz de agresiune asupra domnitorului și care era înarmat preponderent cu securi. Paicii, care erau tot un corp de gardă, dar şi de protocol, pentru care motiv erau îmbrăcaţi în haine de lux și tocmai prin aceasta ieșeau cel mai mult în evidență. Fustaşii constituiau tot un corp de gardă, însă unul înarmat cu fuşti/lănci. În fine, mai erau în acele vremuri și copiii de casă, care forma un corp de gardă alcătuit din tineret, viitorii militari (proveniți de regulă din familiile boierești autohtone) care aveau să ocupe diverse funcții în sistemul militar fanariot.

2. Cadrul istoric care a permis formarea Armatei Moților și rolul jucat de Avram Iancu

Avram Iancu (1824-1872) a fost un revoluționar român pașoptist, de formație profesională jurist. A jucat un rol foarte important în evenimentele militare care au marcat Revoluția din 1848 în Transilvania. Conducătorul de facto al Armatei Moților și prin aceasta al Țării Moților în 1849. Astfel, el a condus armata românilor din Transilvania, într-o anumită perioadă formând o coaliție cu armata austriacă și cea rusă, în lupta dusă împotriva trupelor ungare conduse de Lajos Kossuth.

Un aspect important este acela că Avram Iancu a avut o ascendență cu totul deosebită: bunicul lui Avram Iancu a fost chiar fratele celebrului Horea. Avram Iancu a beneficiat de o pregătire școlară și profesională neobișnuit de înaintată pentru acea epocă și pentru originea sa modestă, dintr-o familie de iobagi.

Tocmai din această cauză, în anul 1846 candidatura lui Avram Iancu pentru aparatul administrativ transilvănean a fost respinsă de autoritățile din Cluj, căci potrivit cutumei doar nobilii aveau acces la astfel de funcții din administrația locală. În aceste condiții, Avram Iancu a lucrat o scurtă perioadă în calitate de cancelist (grefier) la Târgu Mureș, în cadrul Tablei Regești (Curtea de Apel a Transilvaniei).

Începând cu 1848 devine avocat. La data de la 22 martie 1848 un grup de 200 de revoluționari din Târgu Mureș s-au adresat împăratului austriac printr-un memoriu prezentat primarului din Târgu Mureș în data de 24 martie 1848.

A doua zi, tineretul maghiar din Târgu Mureș a realizat o manifestație anti- habsburgică împreună cu revoluționarii români. Cu toate acestea, încă din prima zi de activitate revoluționară comună au apărut mari disensiuni și dezacoruri de interese între români și maghiari.

Odată cu aprilie 1848, Avram Iancu alături de ceilalți revoluționari români au început întrunirile și demonstrațiile din Blaj. În aceste condiții, Avram Iancu și Simion Balint, au pornit campania de mobilizare a forțelor armate române prin satele Transilvaniei. În acest context relațiile cu maghiarii devin tot mai ostile. În data de 30 aprilie 1848 se desfășoară la Blaj o Adunare Națională la care a participat Avram Iancu alături de câteva mii de moți. Începând cu mai 1848 în munții Transilvaniei, Avram Iancu a început mobilizarea pentru formarea rapidă a unei forțe militare proprii, având în acest sens suportul logistic austriac și rusesc[10].

Tot din mai 1848 populația transilvană a încetat să se mai supună regimului de iobăgie. La Marea Adunare Națională de la Blaj din din prima jumătate a lunii mai 1848, deja Avram Iancu reușise să mobilizeze cca 10 000 de moți în cadrul unui grup militar bine organizat după

modelul austriac și oferind un neașteptat exemplu de disciplină pentru cei care se așteptau să vadă o grupare eterogenă de trupe neregulate. Începând cu data de 06 iunie 1848 autoritățile maghiare de la Pesta au pornit acțiunile destinate eliminării lui Avram Iancu.

În aceeași zi, Avram Iancu ajungea în Țara Moților iar din data de 09 iunie 1848 decidea înarmarea trupelor de moți. Sub presiunea evenimentelor, autoritățile maghiare au decis desființarea iobăgiei în Transilvania în data de 18 iunie 1848, dar moții sub comanda lui Avram Iancu au continuat campania de mobilizare solicitând în continuare ajutor logistic din partea austriecilor și rușilor.

Deja în toamna anului 1848 armata lui Avram Iancu avea un efectiv de cel puțin 6000 de moți complet înarmați și echipați de război. Românii nu au recunoscut unirea Transilvaniei cu Ungaria și au continuat să înființeze gărzi naționale românești, care să fie corespunzător înarmate de armata austriacă și apoi de cea rusească. În data de 19 octombrie 1848 sub conducerea lui Avram Iancu se înființa Legiunea Auraria Gemina, peste care el era general (prefect). Odată cu data de 17 octombrie 1848 comandamentul militar austriac din Sibiu realizează oficial înarmarea corpului de armată românesc.

Primele centre de instrucție ale Legiunii Auraria Gemina se stabilesc în data de 19 octombrie 1848 la Câmpeni, la Bistra, Bucium și Măgina. Aceste centre de instrucție erau situate în diverse locuri potrivit arondismentelor teritoriale din care proveneau cea mai mare parte a persoanelor mobilizate.

Legiunea Auraria Gemina intră în luptă în data de 8 noiembrie 1848, când Avram Iancu în fruntea a cca 4000 de militari transilvăneni se alătură armatei austriece pe direcția Teiuș-Cluj. În decembrie 1848, aflat în munți și fără sprijin logistic austriac, Avram Iancu se confrunta cu o situație foarte dificilă, căci armata maghiară deja cucerise Transilvania.

După o serie de tatonări între români și maghiari, în data de 8 mai 1849 se desfășura prima bătălie de la Abrud, câștigată net de români. A doua bătălie de la Abrud a avut loc în 18 mai 1849, maghiarii fiind categoric învinși. A treia bătălie de la Abrud, din perioada 11-17

iunie 1849 s-a încheiat tot prin înfrângerea categorică a maghiarilor. În data de 14 iulie 1849 o delegație trimisă de Lajos Kossuth și condusă de revoluționarul muntean Nicolae Bălcescu a încercat să-l convingă pe Avram Iancu să facă pace cu maghiarii , dar Avram Iancu a respins această propunere.

Alte bătălii din vara anului 1849 se soldează tot cu înfrângerea maghiarilor, condiții în care Lajos Kossuth îl trimite pe revoluționarul Eftimie Murgu la Avram Iancu pentru a-l înștiința că decizia maghiarilor ar fi fost în definitiv aceea de recunoaștere a drepturilor populației române majoritare. Delegația lui Eftimie Murgu nu va ajunge însă la Avram Iancu.

Din august 1849, trupele ruse colaborează mai strâns cu transilvănenii, în ciuda ostilității afișate vizibil de austrieci. Austriecii au insistat după data de 7 septembrie 1849 ca armata moților să fie desființată și românii dezarmați. Însă această dezarmare a românilor de către austrieci nu a mai avut loc, ceea ce a condus la creșterea ostilității asutriecilor față de Avram Iancu.

În mod vizibil, austriecii au început să se manifeste ostil față de români și interesele românești. În schimb, rușii l-au susținut pe Avram Iancu și acesta a solicitat chiar ajutorul țarului în sensul unei intervenții pe lângă împăratul austriac în susținerea drepturilor cerute de români. Țarul a avut însă o poziție ambiguă și nu s-a implicat până la urmă în nicio privință. În aceste condiții, în data de 15 decembrie 1849 se producea arestarea lui Avram Iancu de către austrieci, el fiind eliberat după scurt timp sub presiunea populației. În martie 1850 Avram Iancu a fost într-un turneu diplomatic în Ungaria ocupată de austrieci și în Austria, dar în final el nu a obținut decât niște decorații și diverse propuneri de câștiguri materiale.

El a refuzat toate aceste decorații oferite de austrieci și la data de 21 februarie 1851 a fost nevoit să abandoneze demersurile diplomatice în situația unei atitudini tot mai ostile din partea austriecilor. Încercările ulterioare de a-l atrage pe Iancu, inclusiv de a-l mitui în diverse feluri au eșuat și în aceste condiții în data de 17 august 1852 el este arestat de armata imperială. Avea să fie repede eliberat.

Cu toate acestea, starea sănătății sale a început să se deterioreze odată cu anul 1853, cauzele îmbolnăvirii sale precum și patologia de care a suferit reprezentând și la ora actuală un subiect de controversă. În data de 10 septembrie 1872, Avram Iancu a murit, fiind ulterior înmormântat sub Gorunul lui Horea, la Țebea.

3. Înzestrarea Armatei Moților

Fiind de multă vreme sub dominația aproape deplină a Imperiului Habsburgic (Monarhia Danubiană sau Habsburgică, cu începere din sec. XVIII), respectiv a Imperiului Austriac (denumire căpătată cu începere din 1804), Transilvania populată majoritar de români a avut ocazia să cunoască armamentele/muniția și echipamentele militare asutriece, chiar dacă sub ocupația austriacă românilor în general nu le era permis să constituie grupări armate. De regulă, funcțiile de natură polițienească erau încredințate de austrieci fie unor persoane care făceau parte chiar din administrația austriacă, fie unor germani sau maghiari.

Fig. 3 Flinta austriacă Model 1842 Kadettengewehre[11]. A fost și în înzestrarea Armatei Moților.

Revenirea la ordinea geopolitică existentă înainte de Revoluția Franceză (1789-1799) realizată în urma lucrărilor Congresului de la Viena[12] a făcut ca Austria să capete o importanță politico-militară deosebită în acea epocă. Mai mult, austriecii aveau și o îndelungă tradiție în materie de industrie militară, fabricând printre cele mai performante armamente și muniții din acea perioadă. Cu toate acestea, pacea ulterioară războaielor napoleoniene nu a contribuit la

dezvoltarea tehnicii militare, tocmai de aceea în preajma evenimentelor din 1848 în înzestrare erau în cea mai mare parte armamentele care fuseseră întrebuințate în perioada războaielor napoleoniene[13].

Fig. 4 Modelul din 1842 al flintei Augustin Kammerbuchse[14], armă de foc întrebuințată în războiul din Transilvania din perioada 1848-1849.

Aceasta nu scădea însă rolul Austriei de cea mai puternică forță armată din Europa centrală. Abia în 1848 această poziție a început să se clatine, revoluțiile din Europa forțând familia imperială să părăsească Viena și punând deseori în mare dificultate armata imperială. În ciuda acestor situații, armata austriacă a deținut în continuare avantajul tehnologic și al pregătirii militare superioare, reușind să înăbușească revoluția în zona centrală a imperiului, la Viena și la Praga, dar și în zonele de la periferia imperiului, în luptele împotriva italienilor și ungurilor. Într- adevăr, revoluția maghiară a fost destul de repede înăbușită, chiar dacă aceasta s-a făcut cu ajutorul Rusiei și al românilor aflați sub comanda lui Avram Iancu.

Împăratul Franz Joseph a revenit pe tron în decembrie 1848, iar poziția sa în Europa a fost bine consolidată. Cu toate acestea, revoluțiile din 1848 deși au fost înfrânte au produs modificări pe scena internațională, iar armata austriacă nu a mai putut face față coaliției militare italo-franceze din 1859. Războaiele dintre anii 1864- 1866 au pus din nou la grea încercare armata prusacă, în final această putere europeană fiind tot mai marginalizată pe scena internațională și dispărând cu totul odată cu finele Primului Război Mondial.

Revenind la momentul istoric 1848, moții lui Avram Iancu au preluat nu doar mari cantități de armamente/muniții de la austrieci, dar și componente de uniforme precum și elemente de gândire militară, modele de instrucție etc.

Așa cum am mai menționat, armamentele/muniția și echipamentele, incluzând uniformele austriece din perioada de final a războaielor napoleoniene (1815) nu au mai înregistrat modificări notabile până în 1848, dar ulterior s-a trecut la adevărate campanii de modernizare, mai ales după experiențele trăite în timpul revoluțiilor, când deseori armata austriacă a fost la un pas de înfrângere. După pierderea războiului din austro-prusac din 1866[15], austriecii au fost forțați să accepte ca Ungaria să preia controlul asupra unei mari părți a Imperiului, din 1867 apărând așa-numita Monarhie Dualã sau impropriu-zis, Imperiul Austro-Ungar.

Fig. 5 Pistolul cu cremene austriac de tip Kavalleriepistole M1798, lungime 263 mm, calibrul 17,9 mm. A fost și în înzestrarea lăncierilor lui Avram Iancu.

Un aspect deosebit a fost legat de serviciul de recrutare austriac, acesta fiind caracterizat prin menținerea aproape permanentă (timp de câteva zeci de ani...) a recruților în armată, oferindu-se suficiente concedii și învoiri astfel încât acest mod de lucru să nu fie considerat inacceptabil. Armata austriacă păstra doar un efectiv relativ redus de militari în serviciul activ pentru parăzi și diverse îndatoriri de rutină, dar dispunea totodată de un imens efectiv format din militari instruiți și experimentați care erau lăsați la domicilii pentru diverse perioade de timp și chemați la arme atunci când situația o impunea. Acest model a fost adoptat și de Avram Iancu.

Fig. 6 S-au întrebuințat de asemenea în 1848-1849 și pistolul cu cremene de tip M 1807[16] de lungime 470 mm. Ofițerii erau echipați de regulă cu câte două astfel de pistoale.

Recruții austrieci au fost instruiți și antrenați în special pentru cavalerie și artilerie, iar Avram Iancu a reținut acet model de organizare a instrucției, punând la punct o puternică forță de cavalerie, renumiții lăncieri moți care au produs atâtea pierderi grele în rândul maghiarilor. Armata austriacă era organizată în districte militare, iar rezerviștii erau încadrați în aceste arondismente putând fi astfel mobilizați rapid, model pe care l-a aplicat și Avram Iancu în Țara Moților și apoi și în alte regiuni din Transilvania. O altă caracteristică interesantă a austriecilor era aceea că își tratatau cu mult respect veteranii, aceștia primind diverse ajutoare materiale și o pensie. De asemenea, pentru tinerii recruți existau școli de pregătire foarte bine organizate, iar Avram Iancu a preluat ambele aspecte observate la austrieci.

Austriecii dețineau armele de foc cele mai performante în acea epocă, iar mai târziu au fost primii militari echipați cu tunuri prevăzute cu închizător de tip pană (încărcare prin regiunea din spate a țevii, culată) și țeavă ghintuită. Armele de foc austriece cu închizătoare de tip pană au fost inventate de Wilhelm Lenk von Wolfsberg[17] și aplicau sistemul denumit Lenk. Mai târziu, în deceniile ulterioare anului Revoluției de la 1848, austriecii au standardizat sistemul Lenk.

Fig. 7 Sabia austriacă 1824M destinată cavaleriei. Lăncierii lui Avram Iancu dispuneau și de o astfel de armă albă[18].

Abia din 1867, uniformele austriece albe (infanterie și o parte din cavalerie) au fost înlocuite cu uniformele albastre specifice Imperiului Austro-Ungar. Grănicerii austrieci purtau uniforme de culoare maro și pantalonilor albastru deschis, iar ofițerii de infanterie aveau tunică albă. Comandanții austrieci de regimente aveau libertatea de a-și îmbrăca trupele după capriciul lor, respectând doar unele elemente standard.

Din această cauză este greu de intuit în momentul de față un model cert al echipamentului purtat de combatanții din cadrul Armatei Moților. Este clar faptul că ei au preluat în mod masiv echipament și armamente/muniții de proveniență austriacă, dar nu putem ști cu exactitate prin ce anume s-au distins clar moții față de austriecii de la care luaseră echipamentele militare. Ceea ce știm este faptul că Avram Iancu a dorit să pună repede la punct două tipuri de combatanți:

-un corp de infanterie format din trăgători de elită, de genul Jägerilor austrieci;

-un corp de cavalerie format din lăncieri, care constituiau o forță rapidă de izbire (trupe de șoc, cum aveau să fie denumite mai târziu în istoria militară).

Jägerii erau considerați elite infanteriei austriece, cel mai bine înarmați și echipați, purtând uniforme tradiționale de culoare gri, cu gulere verzi și pălăria având răsucit una din laturile borului, prinsă cu un ornament metalic în forma unui corn de vânătoare. Purtau o geantă de culoare verde, iar curelele erau realizate din piele neagră. Este de presupus că o parte din infanteriștii Armatei Moților aveau cel puțin parțial elemente ale unei astfel de uniforme.

Atât uniformele austriece de husari, cât și de lăncieri au fost în 1848, aproape neschimbate din 1815. Regimentele austriece de husari purtau uniforme de albastru deschis, albastru închis și verde închis, acesta din urmă cu pantaloni roșii. Lăncierii purtau o uniformă verde închis. Uniformele austriece de infanterie care datau de la începutul secolului al XVIII-lea erau albe, cele pentru artilerie erau maro, iar pentru jägeri erau gri.

Fig. 8 Armata austriacă și cea maghiară dispuneau de tunuri 1828 M[19], dar și de mortiere și baterii de rachete. Deși Armata Moților nu a fost ca atare înarmată de austrieci cu mijloace de artilerie, totuși în repetate rânduri a capturat multe astfel de mijloace de luptă de la maghiari.

Militarii austrieci aveau pistoale și puști cu cremene (flinte), precum și săbii, toate acestea fiind modele realizate încă de la începutul sec. XIX, cam din perioada războaielor napoleoniene. Echipamentul greu de cavalerie a ridicat destule probleme în mediul muntos al unei anumite părți din Transilvania, maghiarii mai ales fiind cei care au întâmpinat serioase dificultăți, mai ales că austriecii și valahii/moții dispuneau de o cavalerie rapidă. Cavaleria grea austriacă a avut un rol crucial în cea mai mare parte a bătăliilor.

Revenind acum la Armata Moților, nu putem decât să remarcăm din capul locului sărăcia izvoarelor imagistice privind aspectul acestor combatanți. Știm faptul că Avram Iancu a realizat un puternic corp de lăncieri, deci cavalerie destinată șarjelor asupra inamicului, mai ales atunci când acesta dispune de efective mari de infanterie sau de baterii de artilerie insuficient protejate. De asemenea, Avram Iancu a realizat grupări de infanterie specializate

pentru lupta în munți, cum ar fi vânătorii de munte de mai târziu. Pornind de la aceste observații, ar fi de așteptat ca armata lui Avram Iancu să fi preluat de la austrieci următoarele modele de echipamente militare:

-pentru infanterie, modelul de echipament al Jägerilor[20] austrieci ;

-pentru cavalerie, modelul de echipament al husarilor[21] și uhlanilor[22] (lăncierilor) austrieci.

Fig. 9 Portretul lui Avram Iancu realizat de contemporanul său, Mihail Popp[23], pictura fiind intitulată „Avram Iancu în uniformă de husar”. Pictura din ulei pe pânză cu dimensiunile de 80 x 63 cm este la ora actuală deținută de Muzeul Național de Istorie a României din București. Pictorul a semnat-o și datat-o 1885, deci mult după evenimentele din 1848 și după moartea lui Avram Iancu.

În general, Avram Iancu a fost desenat sau pictat de contemporanii săi în veșminte tradiționale, cu o singură excepție: în 1885 pictorul Mihail Popp (care a fost contemporan lui Avram Iancu) l-a ilustrat pe Avram Iancu într-o uniformă de husar. Firește, pictura a fost realizată mult după moartea lui Iancu și după evenimentele istorice din 1848, cu toate acestea este de presupus că Mișu Popp (care a avut și ocazia concretă de a-l vedea pe Avram Iancu) a avut un anumit motiv pentru care l-a prezentat în pictură pe Avram Iancu în uniformă de husar ținând cont de faptul că trupele cele mai temute ale moților erau acelea de lăncieri/călărești.

Cel mai probabil, lăncierii lui Avram Iancu erau echipați similar husarilor sau/ și uhlanilor austrieci, iar o parte din infanteriști (mai ales aceia aleși pentru acțiuni în zonele montane) erau echipați asemănător cu Jägerii austrieci.

CONCLUZII

Deși evenimentele din Transilvania în perioada 1848-1849 au avut în raport cu restul teritoriului României, un caracter oarecum izolat și nu au fost urmate de consecințe militare imediat, totuși formarea unei armate transilvănești echipate și instruite sub supravegherea austriecilor și rușilor nu putea să nu producă efecte asupra cursului istoriei militare a României. Am putea aprecia la ora actuală că influența Armatei Moților asupra evoluției ulterioare a Forțelor Armate s-a circumscris următoarelor aspecte indubitabile:

a- *A oferit la nivel administrativ un model modern (pentru acea epocă) de organizare*

Până în acel moment românii nu mai dispuneau de mai mult de 200 de ani de un model propriu de organizare a sistemului militar. În sec. XVII și XVIII au fost aplicate mai ales modelele impuse de seimeni, adică de către mercenarii străini care dispuneau de propriile lor forme de organizare și maniere de acțiune. Era foarte greu pentru domnitorii români să impună acestor seimeni (de regulă, mercenari germani, valoni, francezi etc.) trecerea la modele noi de organizare și de acțiune. Mai mult, în Transilvania odată cu ocupația habsburgică[24] instaurată în deplină putere mai ales după anul 1711, românii nu dispuneau de dreptul de a forma forțe armate sau de a face parte din astfel de forțe. Anterior, românii avuseseră în mică măsură dreptul de a forma unele miliții locale ori așa-numite „steaguri" (grupări armate destinate în special pazei feudelor și protecției personale a unor boieri) așa cum se formase deja experiența istorică din perioada Voievodatului Transilvaniei[25] și în mai mare măsură cea din perioada Principatului Autonom al Transilvaniei[26], când în acest principat existau forțe armate proprii, iar românii nu se aflau sub completa dominație maghiară.

Practic, scurta experiență militară a românilor din Transilvania în istoria modernă s-a desfășurat între 1848-1849, după care Transilvania redevenea un teritoriu aflat sub cruntă dominație străină[27]. Formarea Armatei Moților în 1848 și influența austriacă, parțial și rusă asupra acesteea în perioada 1848-1849 a făcut ca românii să aibă ocazia să cunoască îndeaproape un model modern de organizare a sistemului militar, model pus la dispoziție deopotrivă de armata austriacă și de cea țaristă. Aceste cunoștințe aveau să influențeze mai târziu (în special în perioada 1859-1866) formarea primelor forțe armate locale din țările române, chiar dacă Transilvania rămânea sub deplinul control maghiar până în 1918.

b- *A introdus echipamente noi, care nu mai fuseseră întrebuințate în Țările Române până atunci*

Echipamentul și armamentele/munițiile aflate mai mult sau mai puțin la dispoziția românilor în perioada anterioară momentului istoric 1848 erau acelea care se aflau în înzestrarea micilor grupări armate destinate protecției curților domnești sau cele care asigurau funcțiile specifice poliției și jandarmeriei de mai târziu. Primele echipamente militare propriu-zise au fost cele aduse de seimeni (mercenari) acestea fiind eterogene, depinzând de maniera în care fiecare din grupurile de seimeni își realizaseră înzestrarea în țările lor de origine. Formarea Armatei Moților a însemnat trecerea în mod omogen la un anumit echipament de luptă, în special acela pus la dispoziție de către forțele armate austriece, care de altfel au asigurat într-o primă etapă și instruirea militarilor români. Aceasta a însemnat că după o lungă perioadă de timp cât dotarea militarilor români (în măsura în care existau astfel de militari...) fusese aproape aleatori, în sfârșit se trecea la un model uniform și modern de înzestrare prin intermediul austriecilor, atâta vreme cât aceștia au considerat că moții lui Avram Iancu vor lupta de partea Austriei.

c- *A facilitat trecerea de la forțele armate formate din seimeni (mercenari) la forțe armate exclusiv autohtone*

În general, între sec. XVII și XVIII, domniile fanariote nu au permis realizarea unor forțe armate autohtone. Grupările armate care deserveau curtea domnească nu erau formate din

români, ci din turci, albanezi (arnăuți[28]) sau alte neamuri. Mai ales la începutul sec. XIX în cadrul forțelor armate au început să fie introduși etnici români, mai ales că în unele momente istorice (cum ar fi 1821) arnăuții au realizat campanii de jafuri în țările române, pe fondul alungării domnitorilor fanarioți de la putere. După 1821 s-a căutat evitarea militarilor străini și formarea de grupări militare autohtone, mai ales că erau și mult mai puțin costisitoare. Evenimentele din 1848-1849 au oferit în Transilvania un model interesant de realizare a unor forțe armate valahe. Astfel, formarea Jandarmeriei de către Barbu Știrbei (1849-1853) avea să fie covârșitor influențată de către modelul transilvan al Armatei Moților, iar în 1865 această Jandarmerie avea să fie reorganizată de către Al. I. Cuza. După 1848, s-a renunțat la angajarea militarilor străini, punându-se accentul pe recrutarea militarilor din rândul populației autohtone. Modelul Armatei Moților a fost unul de pornire.

d- *A permis familiarizarea militarilor autohtoni cu modele și practici străine (austriece, germane, franceze, ruse, poloneze etc.) de organizare/instrucție/acțiune specifice, permițând inclusiv adoptarea în Țările Române a terminologiei specifice din diverse limbi străine*

Dacă în perioada regimurilor fanariote militarii din țările române proveneau mai ales din cadrul unor grupări neregulate (cum au fost arnăuții) și care aveau surse de înzestrare și de instrucție dintre cele mai diverse, după 1821 și în special după 1849 s-a trecut la adoptarea unor modele clare de organizare/instrucție/acțiune, instituindu- se regulamente de instruire și anumite maniere stabile privind organizarea trupelor și a activităților conexe privind înzestrarea, gestiunea etc. Modelul Armatei Moților a fost foarte important din această perspectivă. Armata Moților a fost prima grupare armată din istoria modernă a României care a fost organizată și a acționat în cadrul unui sistem militar foarte bine pus la punct, cel austriac. Armata lui Tudor Vladimirescu a fost rodul unor comasări de trupe neregulate de diverse proveniențe (valahă, sârbă, greacă, bulgară etc.) și fără a avea un sistem ierarhic stabil sau o disciplină bine stabilită, fapt care de altfel a și condus în final la asasinarea lui Tudor Vladimirescu și destrămarea armatei respective. Modelul Armatei Moților a fost demn de luat

în calcul ulterior în ceea ce privește formarea primelor forțe armate române în Moldova și Țara Românească.

e- *A permis militarilor români să observe îndeaproape gândirea militară și maniera de acțiune în luptă a trupelor austriece, maghiare și rusești*

Gândirea militară românească este, istoricește vorbind, de factură modernă, căci până în 1848 nu mai exista de câteva sute de ani un sistem militar românesc, care să fie conceput și realizat exclusiv de români. Într-o perioadă istorică mai îndepărtată un domnitor precum Ștefan cel Mare (domnitor al Moldovei între 1457-1504) a putut să formeze un sistem militar bine pus la punct sub toate privințele (organizare, administrare, înzestrare, disciplină, recrutare și mobilizare etc.) însă acest model nu s- a păstrat dincolo de limitele propriei sale domnii. Până în 1848-1849 românii nu au putut observa vreun alt model de sistem militar decât cel otoman, pentru scurte perioade de timp fiind uneori instaurate administrații militare țariste sau austriece. Odată cu formarea Armatei Moților, un model de sistem militar (cel austriac) a fost în mod clar aplicat unei grupări militare românești, aceasta cunoscând îndeaproape maniera de lucru a forțelor armate austriece și sistemul lor de gândire militară. O astfel de experiență s-a dovedit importantă pentru deceniile următoare.

f- *A oferit militarilor români posibilitatea de a cunoaşte în mod direct şi a întrebuința în luptă cea mai modernă tehnică militară din acea epocă*

De regulă, tehnica militară care ajungea în teritoriul țărilor române până în perioada Revoluției din 1848 era o tehnică deja învechită în regiunile occidentale ale Europei. Odată cu parțiala și provizoria integrare a Armatei Moților în cadrul armatei austriece, românii au avut în sfârșit ocazia să obțină accesul și să întrebuințeze în luptă armamente/muniții dintre cele mai noi în acea epocă. Chiar și atunci când nu au avut în mod direct acces la astfel de armamente/muniții, cel puțin au avut ocazia să le observe în înzestrarea camarazilor austrieci, deci au ajuns să cunoască această tehnică de luptă și manierele de întrebuințare a ei. Mai ales

că o bună parte a acestei tehnici de luptă a rămas în Transilvania după desfășurarea bătăliilor, ajungând atât în posesia militarilor moți cât și uneori, a populației autohtone.

g- *A dat românilor posibilitatea să vadă în detaliu felul în care este organizată maşina de război, punându-se accentul mai ales pe industria de război (ateliere de armurerie şi pirotehnice, manufacturi de specialitate, serviciile de intendență şi logistică etc.)*

Primele ateliere specifice industriei de apărare au fost realizate în mod sistematic în perioada lui Cuza, dar încercări au fost realizate și cu mult timp înainte de domnia lui Cuza, atât în Moldova cât și în Țara Românească. Transilvania în schimb, deținea propriile ei tradiții puternice în materie de armurerie, cu toate că astfel de tradiții erau până în sec. XIX exclusiv la îndemâna germanilor și ungurilor din Transilvania. După 1848 tot mai mulți români au fost inițiați în meseriile specifice industriei militare și astfel s-au putut pune încetul cu încetul bazele proriei industrii de apărare a țărilor române, chiar și înainte de venirea lui Cuza în 1859. Mai mult, de la austrieci militarii moți au putut prelua bune modele de organizare în materie de logistică și alte activități conexe sistemului militar.

h- *A permis românilor să își estimeze propriile capabilități și capacități de mobilizare*

Evenimentele din 1821 au permis românilor să constate faptul că în anumite condiții pot forma o forță armată redutabilă chiar și în confruntarea cu armatele marilor puteri ale epocii. Cu atât mai mult, evenimentele din 1848 au demonstrat în mod clar faptul că printr-o mobilizare și o instrucție adecvată din cadrul populației române se pot forma relativ repede forțe armate îndeajuns de disciplinate și de pregătite astfel încât să ridice mari probleme forțelor armate aparținând marilor imperii ale vremii. Evenimentele din Transilvania anilor 1848-1849 au permis astfel românilor să facă primele estimări apropiate de realitate în ceea ce privește capabilitatea lor militară și mai ales capacitatea de mobilizare.

i- *A oferit românilor ocazia de a căpăta experiență de luptă*

Exceptând evenimentele din 1821, în care au fost direct implicate doar grupări de luptători români din Banat și Oltenia, practic de câteva sute de ani românii nu mai avuseseră

ocazia să participe masiv în războaie purtate pe teritoriul țărilor române. În perioada domniei lui Dimitrie Cantemir (domnitor al Moldovei în 1688 și 1710-1711) a avut loc Bătălia de la Stănilești (iulie 1711) dar aceasta a fost purtată practic de armata țaristă contra otomanilor, moldovenii fiind participanți într-o măsură mult mai redusă. În aceeași perioadă, Constantin Brâncoveanu (domnitor al Țării Românești între anii 1688-1714) a evitat implicarea sa directă în conflicte militare, cu toate că a dus fără îndoială o politică diplomatică de apropiere față de Occident și de trecere la luptă împotriva otomanilor într-un moment istoric prielnic. Prin urmare, exceptând scurta și amara experiență militară a Bătăliei de la Stănilești (1711) precum și evenimentele din 1821 (pregătitoare ale războiului româno-greco-turc care de fapt nici nu a mai avut loc) nu mai cunoscuseră de multă vreme fenomenul războiului. Între timp mai avuseseră loc diverse confruntări armate parțial în teritoriul țărilor române, dar acestea i-au avut drept actori pe otomani, ruși și eventual pe austrieci. Iată că în 1848-1849 chiar românii formau un corp de armată care a fost direct implicat în luptele din Transilvania și a jucat chiar un rol important în acele evenimente. Aceasta a însemnat căpătarea unei importante experiențe de luptă care s-a transmis ulterior generațiilor care au participat la Războiul de Independență (1877-1878).

Note

[1] ***Principiul autodeterminării națiunilor*** (dreptul de a-și determina singure cursul politic, economic,cultural și social) fără niciun fel de intervenții și influențe directe sau indirecte din afara granițelor. Conceptul a fost oficial prezentat încă de la jumătatea sec. XIX. În timpul Primului Război Mondial acest principiu a marcat prăbușirea marilor imperii europene.

[2] Cornel I. Scafeș, Horia Vl. Șerbănescu, Corneliu M. Andone, Ioan I. Scafeș, *Armata română în Războiul de Independență 1877-1878*, Editura Sigma, București, 2002.

[3] ***Răscoala lui Hmelnițki*** a fost o rebeliune în cadrul comunității cazacilor din Ucraina între anii 1648-1657 aflați sub conducerea hatmanului Bogdan Hmelnițki și transformată în luptă de eliberare de sub dominația poloneză. cazacii zaporojeni, Urmarea răscoalei a fost îndepărtarea controlului polonez și khazar (evreiesc) dar și a supremației bisericii catolice în Ucraina. Cu această ocazie Țaratul Rusiei și-a extins influența spre vest. Războaiele ulterioare ale Poloniei cu Suedia și Rusia au conddus la o scădere accentuată a puterii catolice poloneze asupra zonei estice și nord-estice europene. Ulterior, întărirea Rusiei și formarea Imperiului Țarist aveau să adâncească acest conflict între zona catolică și cea ortodoxă, iar războaiele ruso-turce din sec. XVIII-XIX aveau să sporească tendințele balcanice de autodeterminare.

[4] ***Răscoala lui Rákóczi*** (între anii 1703 și 1711) a fost condus de Francisc Rákóczi al II-lea și a reprezentat un conflict destinat stabilirii supremației regionale între Regatul Ungar și Imperiul Habsburgic. Regatului Ungar a fost scos de habsburgi/austrieci de sub dominația otomană în anul 1699, dar aceasta a însemnat trecerea sa în totalitate sub dominația habsburgică. De pildă, controlul maghiar asupra Transilvaniei a fost înlocuit de puterea Imperiului Habsburgic. O primă încercare de desprindere față de habsburgi a fost realizată în 1701 de către Mihai Apafi al II-lea, dar aceasta a eșuat. Încă din 1697 existase o rîscoală a țăranilor împotriva Habsburgilor, dar aceasta a fost înăbușită rapid. Controlul habsburgic nu a convenit nobilimii maghiare care, de la cel mai înalt nivel a început să negocieze în secret cu dușmanii Imperiului Habsburgic în vederea realizării unei coaliții militare. Primele astfel de negocieri s-au făcut cu Franța. De altfel, francezii au intervenit în favoarea lui Rákóczi, ajutându-l pe acesta să evadeze din temnița austriacă. Cu ajutorul regelui Ludovic al XIV-lea al Franței, în anul 1678 s-a inițiat o rebeliune anti-habsburgică de către nobilul Imre Thököly, în nordul Ungariei. După 1681, chiar și otomanii sub conducerea sultanului Mehmed IV au oferit ajutor acestor rebeli. Otomanii au pierdut Bătălia de la Viena (1683) iar în 1685 și Thököly a fost învins. Francisc al II-lea Rákóczi a pornit încă din 1703 o nouă rebeliune împreună cu polonezii și având ajutor francez. Bătălia de la Blenheim (august 1704) a fost câștigată de habsburgi în detrimentul francezilor, ceea ce l-a dezavantajat pe Rákóczi. Sprijinul francez s-a diminuat iar după anul 1706, armata rebelă a fost nevoită să se retragă. Cu toate acestea, în toamna lui 1705, Dieta maghiară l-a ales pe Rákóczi Prinț al Ungariei. Nici regele francez Ludovic al XIV-lea, nici țarul Rusiei nu au acceptat să încheie tratate cu prințul Rákóczi. Bătălia de la Trenčín (Slovacia, 03.08.1708) a însemnat înfrângerea maghiarilor. În 1710, Rákóczi s-a coalizat cu suedezii, polonezii și francezii și în mai mică măsură alte neamuri (danezi, sârbi, bulgari, otomani, lituanieni, tătari) în cadrul Bătăliei de la Romhány, dar armata austriacă a învins. Memoria acestui război a avut mai târziu un cuvânt greu de spus când în 1867 ungurilor avea să li se cedeze de către austrieci controlul asupra Transilvaniei și altor teritorii ale Imperiului bicefal (Austro-Ungar).

[5] ***Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan*** (1784) a o primă mișcare importantă de eliberare a populației române majoritare în Transilvania, în special a sclavilor/iobagilor din Transilvania împotriva feudalilor maghiar și germani sau austrieci. La această mare răscoală au participat deopotrivă iobagi români alături de maghiari și sași din Munții Apuseni și Maramureș, cărora li s-a alăturat mica burghezie locală. Răscoala a pus în discuție și statutul generic de tolerați a românilor majoritari din Transilvania imperială. Evenimentele au fost scurte, izbucnind în noiembrie 1784, în apropiere de Hunedoara și încheindu-se în decembrie același an 1784 odată cu capturarea liderilor răscoalei de către armata austriacă. În data de 27 februarie 1785, cei trei conducători ai răscoalei au fost executați.

[6] ***Gheorghe Asachi*** (1788-1869) a fost un poet, pictor, arhitect, prozator, jurnalist, profesor și dramaturg român de origine armeană, considerat ca precursor al generației pașoptiste, cu toate că Asachi ca atare a fost un adversar declarat al mișcării revoluționare din 1848, Gheorghe Asachi este astăzi considerat unul din întemeietorii nuvelei istorice în cadrul literaturii române, fiind și conducător al mai multor publicații literare. Important îndrumător cultural în domenii precum: teatru, jurnalism, școală, arhitectură, istorie etc. Asachi a fost și unul din întemeietorii Academiei Mihăilene, dar și membru al Francmasoneriei. Tot el este cel care a publicat și prima gazetă românească din Moldova, sub titlul „Albina Românească" (începând cu 1829). Totodată, Asachi organizează începând cu 1816 primele reprezentații teatrale în limba română. Ca francmason a fost inițiat la Milano și.deja la nivelul anului 1830 avea poziția de Venerabil al unei loji din Iași, participând în 1866 la lucrările Lojii Steaua României. Totodată, Asachi a fost unul din pionierii picturii românești și inițiator al învățământului artistic în Moldova. A fost susținut de domnitorul fanariot Scarlat Callimachi, dar și al domnitorului fanariot Mihail Sturdza. Adversar al pașoptiștilor și al ideilor revoluționare.

[7] Constantin Olteanu, *Evoluția structurilor ostășești la români*, Editura Militară, București, 1986.

[8] Biserica din Urșani reprezintă un monument istoric aflat în satul satul Urșani, nu departe de localitatea Horezu. Biserica a fost construită de vătaful de plai Ioan Urșanu. Pictura în frescă a fost realizată între anii 1802-1803 de Dinu din Craiova, Preda din Cioroi, Milcu și Gheorghe.

[9] Cristian M. Vlădescu, *Uniformele armatei române de la începuturile secolului al XIX-lea până la victoria din mai 1945*, Editura Meridiane, București, 1977.

[10] Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, Editura Științifică, București, 1965.

[11] Din colecția de arme istorice prezentată de https://collegehillarsenal.com/Austrian-Model- 1842-Kadettengewehre-Very-Rare-with-Original-Augustin-Consol-Lock.

[12] ***Congresul de la Viena*** s-a desfășurat în perioada 1814-1815 și a însoțit evenimentul prăbușirii regimului napoleonian din Franța. Conducerea lucrărilor congresului a fost realizată de către demnitarul austriac

Klemens von Metternich (1773-1859, principe austriac, ministru de externe al Imperiului Austriac între anii 1809-1821 și cancelar al Austriei între 1821 și 1848) iar aceste lucrări au durat între septembrie 1814 și iunie 1815.

[13] Chris McNabb, *Napoleon's Military Machine. Operations Manual*, Editura Haynes Publishing, Sparkford, 2019.

[14] Din colecția de arme de epocă prezentată de https://www.finarte.it/auction/military-arms- and-memorabilia-sarzana-2023-03-30/an-1842-model-augustin-kammerbuchse-94319?lang=en.

[15] Războiul Austro-Prusac denumit și Războiul de 7 Săptămâni sau Războiul Fraților a avut loc în 1866 între Imperiul Austriac și Regatul Prusiei, cu participarea sau influența altor state europene. Alături de Prusia a participat în special Regatul Italiei, acesta din urmă având și importante câștiguri teritoriale în urma războiului.

[16] Din colecția de arme de epocă prezentată de https://www.bukowskis.com/en/lots/1127870- a-flintlock-pistol-model-m-1807.

[17] ***Nikolaus Wilhelm Freiherr Lenk von Wolfsberg*** (1809-1894) a fost un militar austriac, inventator de armamente întrebuințate mai ales de Artilerie. În perioada evenimentelor din Transilvania acesta era deja matur, având vârsta de 40 de ani. Și-a început cariera militară în cadrul Regimentului 4 Artilerie în 1823 și a avut merite în materie de stabilire a rețetelor pirotehnice pentru muniția de tun, invențiile sale fiind patentate în 1864. În afară de aceasta în timpul vieții sale Wolfsberg a mai inventat un focos de percuție, o grenadă cu fragmentație și efect fugas, un nou tip îmbunătățit de tuburi-cartuș și închizătoarele de tip pană pentru gurile de foc ale artileriei.

[18] Din colecția de arme de epocă prezentată de https://armadiaantik.eu/termekismertetok/m- 1824-36-es-m-1836-szablya/.

[19] Din colecția originală a muzeului militar din Budapesta prezentată la pagina web oficială https://thewargamesroom.wordpress.com/2017/06/16/hungarian-military-museum/

[20] ***Jäger*** (în germană, *vânător*) era un militar din cadrul infanteriei ușoare. În mod particular au existat Gebirgsjäger (vânători de munte), termen potrivit pentru luptătorii moți din munții Transilvaniei. Imperiul Austriac a organizat Jägerii în batalioane care aveau capacitatea de manevră rapidă și erau destinate și acțiunilor în teren muntos. Jägerii erau în prima jumătate a sec. XIX renumiți pentru abilitatea lor de a întrebuința terenul în luptă.

[21] ***Husarii*** (în maghiară huszár, în poloneză Husaria) au reprezentat în Europa începând din secolul al XV-lea mai multe tipuri de cavalerie ușoară destinată atacurilor și manevrei rapide.

[22] ***Uhlanii*** (în poloneză și germană ulan; în franceză uhlan) au fost trupe de cavalerie ușoară, lăncieri. Se presupune că în Evul Mediu (cca sec. XIV) primii uhlani apăruți în Europa au fost cei aparținând cavaleriei tătare (Hoarda de Aur) ulterior modelul fiind preluat de polonezi, de lituanieni, germani, francezi etc.

[23] ***Mihail (Mișu) Popp*** (1827-1892) a fost un pictor român, reprezentant al academismului românesc și având importante opere în domeniul portretisticii și al picturii bisericești. Este considerat cel mai talentat și prolific pictor transilvănean român din secolul al XIX-lea. Prin portretistică, Mișu Popp a lăsat mărturii prețioase pentru cunoașterea epocii în care a trăit și a aspectului real al unor personalități istorice. A realizat o vastă operă de acest gen, având ca temă principală personalități politice, istorice și culturale. A realizat picturi murale în cadrul mai multor biserici din București, dintre care: Biserica Sfântul Gheorghe-Nou, Curtea Veche, Răzvan Vodă, Sfânta Ecaterina etc.

[24] Este vorba de formarea așa-numitului *Principat al Transilvaniei* (redenumit în 1765, *Marele Principat al Transilvaniei*) care din anul 1711 a devenit în totalitate o componentă a Monarhiei Habsburgice, cu toate că în cea mai mare parte a lor nobilii maghiari s-au opus dominației habsburgice prin desfășurarea așa-numitei *Răscoale a lui Rákóczi*, înfrântă de habsburgi și încheiată prin Pacea de la Satu Mare, din 1711. Înainte de aceasta, între anii 1541-1699 ființase Principatul autonom al Transilvaniei aflat sub suzeranitatea otomană. Mai târziu, după 1804 avea să devină Transilvania o componentă a Imperiului Austriac, iar din 1867 componentă a Imperiului Austro-Ungar, în regiunea controlată de maghiari. Din 1765 nobilii maghiari au încercat să se desprindă de dominația austriacă, dar autonomia lor a fost în general una restrânsă.

[25] Voievodatul Transilvaniei a fost un voievodat autonom din cadrul Regatului Ungariei, până în 1541 când campania militară otomană l-a transformat într-un Principat Autonom. Teritoriul ocupat de acesta corespunde aproximativ teritoriului de astăzi al județelor Brașov, Sibiu, Hunedoara, Cluj, Alba, Covasna, Harghita, Mureș, Sălaj și Bistrița-Năsăud.

[26] Principatul Autonom al Transilvaniei a fost între 1541 și 1699 o formațiune statală aflată sub suzeranitate otomană și care a succedat Voievodatului Transilvaniei aflat sub suzeranitate maghiară și având o autonomie mai redusă. Acest Principat Autonom avea un teritoriu mai mare decât cel al fostului Voievodat, cuprinzând Crișana, Sătmarul și Maramureșul istoric. După 1699, Principatul Transilvaniei a continuat să fiinţeze ca o entitate politică separată, dar sub control habsburgic și parțial maghiar, fără armată și fără o politică externă proprie.

[27] Legea din aprilie 1848 stabilită de revoluționarii maghiari proclama încorporarea Marelui Principat al Transilvaniei în Ungaria, fără a ține cont de prezența populației majoritare române. După înfrângerea revoluției maghiare de către armatele austriece și ruse, Transilvania revenea sub control total austriac, pentru ca prin Constituția din martie 1849, practic Principatul Transilvaniei să devină un teritoriu al coroanei austriece, fără a mai putea fi considerat ca aparținând Ungariei. Situația aceasta avea să se schimbe radical în 1867, când s-a format Imperiul Bi-cefal (Austro-Ungar) în care teritoriul Transilvaniei a fost integral trecut sub competa dominație maghiară. Această situație avea să dureze practic până în august 1919, când Războiul Româno-Maghiar avea să tranșeze lucrurile în favoarea românilor, care de altfel constituie dintotdeauna populația majoritară a Transilvaniei.

[28] ***Arnăuţii*** erau mercenari străini care asigurau mai ales paza domnitorilor din Țările Române ale Epocii Fanariote, dar și unele servicii polițienești. În Europa, arnăuții au constituit uneori trupe neregulate acționând pe lângă armatele habsburgice sau țariste. Uneori, serviciile de natură polițienească erau asigurate tot de ei. Originea etnică a arnăuţilor este destul de controversată, la origine ei fiind un amestec de luptători de diverse etnii din regiunea balcanică. Cel mai probabil otomanii au fost aceia care cu timpul i-au selectat prioritar pe albanezi pentru a face parte din corpul arnăuților. Cu timpul, arnăuții au însemnat luptători de origine albaneză, macedoneană, greacă, sârbă, bulgară sau poate chiar și valahă care se afla în slujba domnitorilor fanarioţi.

Bibliografie

[1] Bruce Bassett-Powell, Philip Cranz, *Ottenfeld's Austrian Army 1840-1866. Uniformology Book Series nr. 11*, Editura Partizan Press, Newthorpe, 2007.
[2] Cornel I. Scafeș, Horia Vl. Șerbănescu, Corneliu M. Andone, Ioan I. Scafeș, *Armata română în Războiul de Independență 1877-1878*, Editura Sigma, București, 2002.
[3] Constantin Olteanu, *Evoluția structurilor ostășești la români*, Editura Militară, București, 1986.
[4] Cristian M. Vlădescu, *Uniformele armatei române de la începuturile secolului al XIX-lea până la victoria din mai 1945*, Editura Meridiane, București, 1977.
[5] Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, Editura Științifică, București, 1965.
[6] Győző Somogyi, *The Honvéd Army 1848 – 1849*, Editura HM Zrínyi, Budapesta, 2016.
[7] Chris McNabb, *Napoleon's Military Machine. Operations Manual*, Editura Haynes Publishing, Sparkford, 2019.